

REPERTORIUM VAN TIJDSCHRIFTLITERATUUR OP HET GEBIED VAN ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

A. ACCOUNTANCY.

I. ALGEMEEN.

What Kind of Information do Labor Unions want in Financial Statements?

Werknemers behoren thans mede tot de voornaamste gebruikers van informaties omtrent het bedrijfsgebeuren. Vele werknemers zijn de opvatting toegedaan dat ruimer gebruik van financiële- en bedrijfseconomische informaties de onderhandelingen over lonen en overige arbeidsvoorwaarden op een hoger plan zullen brengen. Echter tot op heden zijn werkgevers en werknemers het niet eens over aard en omvang van de informaties waarop de werknemers recht hebben.

Het lijkt waarschijnlijk dat voorlichting omtrent het bedrijfsgebeuren — hetgeen het wezen van „accounting” is — zijn plaats heeft verkregen als instrument bij arbeids- onderhandelingen. Opdat accountants zich vertrouwd kunnen maken met de denkb- eelden en verlangens van de arbeidsleiders omtrent dit punt, worden in het onderhavige artikel de opvattingen weergegeven van een aantal leidende figuren van werknemers- organisaties. De redactie heeft hiermede uitsluitend de bedoeling gehad om van voor- lichting te dienen en onthoudt zich van het geven van een eigen oordeel over de onderhavige materie.

A I

The Journal of Accountancy May 1949

III. LEER VAN DE INRICHTING.

De looncorrectietabel.

L i e u w e n, W. F. — Dit is een verduidelijking van het artikel „Vereenvoudiging van de Loonadministratie” (zie m.a.b. blz. 187). Schrijver zet allereerst uiteen dat de concessie, welke de Fiscus zou moeten brengen om de correctietabel bruikbaar te maken (nl. afronding van het loon op hele guldens) niet noodzakelijk is. De loonadministratie kan immers zo worden ingericht, dat het loon steeds is afgerond op hele guldens. Het centenbedrag wordt dan naar de volgende week verschoven.

Vervolgens gaat schrijver enige moeilijkheden na, die nog om een oplossing vragen. Allereerst wordt het geval van de uitbetaling van de kinderbijslag besproken. Schrijver geeft aan welke wijzigingen door de Fiscus moeten worden aangebracht om ook t.a.v. dit punt de looncorrectietabel toepasbaar te maken. Vervolgens wordt er op gewezen dat het van belang is dat ook de gratificatie door de molen van de looncorrectietabel loopt, dit in verband met de verdeling van de premiën over de uitvoeringsorganen. Hierna wordt gesproken over de gevallen waarbij voor de bepaling van de loon- belasting over extra-betalingen (b.v. overwerk of provisie) herberekening is toegestaan over de laatste 13 weken. Dan komt de publicatie van de loonbelastingberekening aan de arbeider en de uitbetaling aan de orde.

Tot slot worden de vereenvoudigingen besproken welke hantering van de loon- correctietabel aanbrengt in de administratie na de loonbetaling waaruit de verdeling over de uitvoeringsorganen van de sociale verzekeringen kan worden vastgesteld.

A III 3

Tijdschrift voor Efficiëntie en Documentatie No. 9 Sept. 1949

Een rekeningenschema voor de streekwaterleidingbedrijven.

R o o s, F. A. — Een waterleidingbedrijf stelt geheel andere eisen aan een rekeningens- schema dan een industrieel bedrijf. Er bestaat geen behoefte aan de herleidingsmogelijk- heid van indirecte tot directe kosten, want er wordt slechts één product voortgebracht. Bovendien ontbreekt de factor „directe kosten” bij de waterleidingbedrijven doordat het directe grondstoffenverbruik zich niet voordoet (het ruwe water wordt gratis geleverd). Van „directe lonen” in die zin, dat er een oorzakelijke samenhang is tussen hoeveelheid arbeid en geproduceerd kwantum water, is evenmin sprake. Een schema, gebaseerd op de begrippen kostensoorten, kostenplaatsen en kostendragers is dus niet bruikbaar. Slechts een zodanige groepering van de grootboekrekeningen is vereist, dat beoordeeld kan worden of de kosten binnen verantwoorde grenzen zijn gebleven. Aldus zijn 4

hoofdgroepen ontstaan, nl.: productiekosten, distributiekosten, kosten algemene dienst en kosten nieuwbouw.

Een uitgewerkt rekeningenschema, dat geheel op de behoeften van een streekwaterleidingbedrijf is afgestemd, is weergegeven in het artikel.

A III 3

Financieel Overheidsbeheer No. 8 15 Aug. 1949

IV. LEER VAN DE CONTROLE.

An Investigation of the Usefulness of Statistical Sampling Methods in Auditing.

Neter, John — Het betreft hier een artikel dat op verzoek van de redactie werd geschreven met het oogmerk te komen tot een vaststelling van de gebruiksmogelijkheid van het steekproefonderzoek bij controles teneinde deze zekerder, sneller en goedkoper te doen geschieden.

Uitdrukkelijk wordt erop gewezen, dat het toepassen van de steekproef bij controles niet tot conclusies leidt die als absoluut zeker kunnen worden aangemerkt; d.w.z. zij hebben een waarschijnlijkheidskarakter. Het verdient daarom aanbeveling om, bij het trekken van conclusies over het universum uit de samenstelling van de steekproef, gebruik te maken van de bestaande statistische methodes. Hiermede kan de waarschijnlijkheidsgraad van de conclusies worden berekend. Vindt dit plaats, zo is het misschien mogelijk de risico's, welke thans bij de controle worden gelopen te verkleinen, dan wel bij gelijkblijven van de risico's het werktempo op te voeren.

Voordien echter zullen enkele fundamentele problemen moeten worden opgelost. Een van de belangrijkste hiervan is wel het vaststellen en afgrenzen van het universum dat met behulp van de steekproef zal worden gecontroleerd. Dit houdt in, dat het gehele veld van de accountantscontrole op zodanige wijze moet worden onderverdeeld, dat ieder gebied een homogene universum vormt.

Daarnaast zal moeten worden vastgesteld, welke fouten in ieder universum kunnen voorkomen en moeten worden opgespoord.

Schrijver meent dat t.a.v. beide vraagstukken bij het zoeken van een oplossing nog vele en grote moeilijkheden overwonnen zullen moeten worden. Desondanks acht hij de mogelijkheid van toepassing van het steekproefonderzoek bij de accountantscontrole niet uitgesloten. Vele onderzoekingen zullen echter nog nodig zijn voor het zover is.

A IV 3

The Journal of Accountancy May 1949

B. BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE.

a. ALGEMENE BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE.

III. WAARNEMINGSMIDDELEN

An Inquiry in to the Reliability of Index Numbers.

Het betreft hier een onderzoek naar de relatieve betrouwbaarheid van indexcijfers ingesteld door het „Research Department American Institute of Accountants”. Dat deze vraag aan de orde is gesteld, is van betekenis in verband met de waardering op basis van de vervangingswaarde. Uitgebreid worden de bezwaren besproken welke verschillende auteurs, o.a. Bassett Jones, H. W. Sweeney en Carl Snijder aanvoeren tegen het gebruik van indexcijfers bij herwaardering van activa. Hieruit wordt de conclusie getrokken dat er momenteel in Amerika geen index bestaat die geheel en al geschikt is om het algemeen prijspeil te meten.

De indices van de kosten van levensonderhoud, van de kleinhandelsprijzen en de groothandelsprijzen, meten ieder slechts een segment van het gehele prijsenveld dat het algemeen prijsniveau vormt. Zij zijn dus slechts onvolkomen maatstaven. Dienovereenkomstig dient bij het hanteren van een of meerdere der genoemde indices voor het aanpassen van de waardering der activa aan de „current purchasing power equivalent” steeds met deze onvolkomenheid rekening te worden gehouden.

B a III 2

The Journal of Accountancy April 1949

IV. LEER VAN DE KOSTPRIJS EN DE PRIJSVORMING.

De externe afhankelijkheid van de kostprijs.

Melverda, H. A. A. de — Allereerst wordt deze afhankelijkheid behandeld voor het eenvoudigste geval, nl. waarin de eenheidskosten van een bepaald product onmid-

dellijk afhankelijk zijn van de grootte der productiehoeveelheid. De kostprijsdefinitie van Prof. Limperg wordt gehanteerd met deze uitbreiding, dat die kostprijs mathematisch als afhankelijk van de productiehoeveelheid wordt gezien. Daar deze laatste niet a priori is bepaald, maar afhankelijk is van de prijs bestaat er ook een afhankelijkheid (extern) van kostprijs en prijs. Schrijver geeft dan aan hoe, de onderkende afhankelijkheid in aanmerking genomen, de kostprijs kan worden bepaald. Hiertoe stelt hij het verband vast tussen kostprijs en prijs, gegeven de kostprijsfunctie ($K = i + \frac{c}{Q}$) en de prijsfunctie ($Q = a - bP$), dat schematisch kan worden weergegeven door de *beleidcurve* ($K = i + \frac{c}{a - bP}$). Samen met de *lijn van kostendekking* (aangevende de gelijkheid van prijs en kostprijs bij de onderscheiden bedrijfsgroottes) markeert de *beleidcurve* het *winstgebied*.

Dezelfde constructie kan worden toegepast op de totale kosten en opbrengsten (geeft de *totale* beleidcurve en het *totale* winstgebied) en op de marginale kosten en opbrengsten (geeft de *marginale* beleidcurve met het *marginale* winstgebied).

Vervolgens bespreekt schrijver de toestand van een bedrijf dat zich met zijn prijs in het verliesgebied bevindt resp. waarvan de *beleidcurve* een groter resp. kleiner winstgebied toont.

Daarna wordt het geval behandeld dat de eenheidskosten een ingewikkelder externe afhankelijkheid vertonen als gevolg van de arbitraire splitsbaarheid van de gemeenschappelijke kosten. In het meer eenvoudige geval van *technologische* gemeenschappelijkheid (die bestaat bij een hoofd- en bijproduct) is de externe afhankelijkheid volledig door de theorie aanvaard. Evenals bij enkelvoudige productie blijven de kosten van het hoofdproduct slechts afhankelijk van de productiehoeveelheid daarvan. Is echter sprake van *chronologische* gemeenschappelijkheid (ontstaat als de afzet van gelijke of verschillende producten een tijdelijke overcapaciteit veroorzaakt) dan doet zich de externe afhankelijkheid voor in een vorm die niet of nauwelijks in de theorie is onderkend.

Hoe ingenieus ook uitgedacht, de geïsoleerde kostprijsberekening kan hier niet de juiste oplossing geven. *Simultane prijsberekening* (voor het geval van twee gelijkwaardige producten weergegeven door: $(1 + w)(C + IQ) = Qf_1(Q) + hQf_2(Q)$, waarin w de gewenste winsttoeslag, $f_1(Q)$ de vraagfunctie voor het ene product en $f_2(Q)$ de vraagfunctie voor het andere product is), die mede rekening houdt met de vraagfuncties, moet hier de aangewezen weg zijn.

B a IV 1

*Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde No. 6 en 7
Juni en Juli 1949*

Equilibrium of the Firm

Lester, R. A. — Drie punten worden door schrijver aangeroerd. Het eerste betreft de loop van de curve der variabele eenheidskosten. Normaliter zal deze zijn laagste punt bereiken bij normale bezetting. Tal van factoren echter, o.a. de voorwaarden betreffende ontslag in het arbeidscontract, kunnen in de praktijk een afwijking van dit verloop veroorzaken. Omtrent het dynamische aspect van de curve der variabele eenheidskosten is tot nu toe weinig bekend geworden.

Een tweede punt waarop schrijver wijst, is, dat in de short run de verkoopschatting bij een bepaalde prijs méér de belangstelling van de ondernemer heeft dan het verloop van de vraagcurve op een bepaald moment (deze schattingen kunnen het beste als punten in het prijs-hoeveelheid diagram worden getekend — „point demand”).

De conceptie van „point demand” en dalende variabele eenheidskostencurve tot aan normale bezetting, vereisen herziening van de theoretische opvattingen betreffende het evenwicht van de onderneming. Het lijkt de schrijver waarschijnlijk dat er niet gesproken dient te worden van een evenwichtspunt, maar van een evenwichtsgebied.

B a IV 1

The American Economic Review No. 1 March 1949

Short comings of Marginal Analysis for Wage — Employment Problems.

Lester, Richard A. — De gebruikelijke verklaring van de productieomvang en werkgelegenheidspolitiek van de onderneming geschiedt in de termen van winstmaximalisatie door de gelijkheid van grenskosten en -opbrengsten. Schrijver onderzocht de betrekking tussen lonen en werkgelegenheid vanuit het gezichtspunt van de individuele onderneming en gaat nu de tekortkomingen van de marginale analyse met betrekking tot dit onderwerp na.

Het onderzoek geschiedde middels een uitgebreide questionnaire welke aan een 60-tal bedrijven werd toegezonden en leidde tot ernstige twijfel aan de geldigheid van de gebruikelijke marginale theorie en de veronderstellingen waarop zij rust. Dit moge blijken uit de navolgende conclusies waartoe het onderzoek leidde:

1. de markt vraag is veel belangrijker bij de bepaling van het aantal employeés van een bedrijf dan de loonhoogte. Voor de bepaling van het aantal employeés werd de markt vraag bijna $5 \times$ zo belangrijk geacht als alle overige factoren bij elkaar en de vigerende loonhoogte resp. veranderingen daarin worden bij het bepalen van het aantal arbeidskrachten niet belangrijker geacht dan de hoogte van de niet-arbeidskosten resp. veranderingen daarin.
2. de meeste bedrijven menen dalende variabele kosten per eenheid te hebben tussen 70% en 100% bezetting (zie ook art. van W. J. Eiteman in vorige nummer). Gevolg: zelden zal door een bedrijf de productie beperkt worden uitsluitend in antwoord op een stijging in de lonen.
3. het blijkt, dat de hoogte van de eenheidskosten van het product in belangrijke mate beïnvloed worden door de productieomvang; het omgekeerde (productieomvang afhankelijk van het kostenniveau), zoals aangenomen door het conventionele marginalisme, is niet algemeen waar.
4. uitzonderingsgevallen daargelaten, passen bedrijven de aanwending van arbeid en productiemiddelen niet aan, om verschillen in loonniveau in de verschillende delen van het land te compenseren. Voor vele bedrijven zou het te kostbaar zijn om de kwanta der productiefactoren te wijzigen bij loonsveranderingen, zoals voorgesteld door de marginale analyse.
5. praktische toepassing van de marginale analyse ondervindt bijna onoverkomelijke bezwaren.
6. van de 3 soorten aanpassing die de bedrijven toepassen bij loonstijgingen, relatief t.o.v. die betaald door concurrenten, zijn er twee — betere organisatie invoeren, vergroting verkoopmoeite — verwaarloosd door het conventionele marginalisme; terwijl de aanpassing welke door het marginalisme beklemtoond wordt — inperking van de productieomvang — zeer onbelangrijk wordt geacht (wordt slechts in 1 van iedere 11 gevallen genoemd).

De conclusies indiceren volgens schrijver een nieuwe richting voor onderzoek van werkgelegenheidsrelaties en evenwichtsaanpassingen in afzonderlijke bedrijven.

B a IV 2 c

American Economic Review March 1946

Psychological Analysis of Business Decisions and Expectations

Katona, George — Sedert de aandacht van de econoom meer en meer op het afzonderlijke bedrijf wordt gericht i.p.v. op de bedrijfstak in haar geheel, heeft de psychologie voor hem sterk aan betekenis gewonnen. Een centraal begrip in de economie wordt het subjectieve begrip van de „verwachtingen”. Schrijver stelt dan de vraag hoe deze moeten worden verklaard. Volgens Schumpeter, door ze te verbinden met de situatie die hen doet ontstaan. Anderen, zoals Tinbergen en J. W. Angell, menen dat zij hoofdzakelijk op huidige en verleden winsten zijn gebaseerd. Dat deze laatstgenoemde opvatting niet geheel juist is bewijst reeds het belang dat Hicks en volgelingen aan de elasticiteit van de verwachtingen hechten. Dat ook de opvatting van Schumpeter een zeker manco toont heeft G. L. Schackle aangewezen door de subjectiviteit van de verwachtingen nader te beklemtonen. Uit een en ander blijkt volgens schrijver dat op dit punt de econoom de hulp van de psychologie van node heeft. Hierop gaat hij dan nader in. Begonnen wordt met een schets van de psychologische theoriën over gewoonte, aanleren en motiveren, toegelicht met enkele voorbeelden. Hieruit blijkt dat de mate waarin het bedrijfsbeleid zich wijzigt bij een verandering in de heersende omstandigheden afhankelijk is van het vermogen van het subject om zich het wijzigen van die omstandigheden te realiseren. Dit leert de econoom dat verwachtingen zich slechts intermitterend vormen, nl. als het ontstaan van een nieuwe situatie is onderkend. En als zij veranderen, zullen zij dat veelal radicaal doen (omdat duidelijke veranderingen in de situatie eerst goed gerealiseerd worden, kleine veranderingen daarentegen in veel mindere mate).

De psychologie leert dat de verwachting het beste ontstaat uit „begrip” voor een situatie en niet uit ervaring. Onder begrip wordt dan verstaan het ordenen van de data op zodanige wijze dat een volledig beeld van de situatie ontstaat. Begripsvorming, en dus het ontstaan van verwachtingen, heeft meestentijds plaats als, subjectief gezien, een nieuwe situatie ontstaat.

Hieruit leert de econoom dat wanneer „verwachtingen” zich wijzigen zij dit waarschijnlijk tegelijkertijd en in dezelfde richting voor een groot aantal bedrijfsleiders doen (wijziging in de economische situatie wordt door velen tegelijkertijd „begrepen”). Tevens put schrijver hieruit argumenten tegen de opvatting van o.a. K. E. Boulding (*The Economics of Peace*) dat datgene, wat door voldoende mensen wordt verwacht ook inderdaad plaats grijpt, of het stond te gebeuren ja dan nee. Immers de psychologie leert ons dat acties waarvan de gevolgen niet worden „begrepen” zelden krachtige verwachtingen doen ontstaan.

Van de conclusies, dat verwachtingen zich veelal intermitteert, radicaal en tegelijkertijd voor velen, wijzigen geeft schrijver een aantal voorbeelden. Hieruit blijkt de grote behoefte aan meer empirisch onderzoek op het gebied van de verwachtingen.

B a IV 9

The American Economic Review March 1946

Afzet en prijsvorming van electriciteit voor woningen

Houthakker, H. S. — Getracht wordt door een onderzoek van de prijspolitiek van enkele belangrijke Nederlandse electriciteitsbedrijven bij te dragen tot de kennis van het verband tussen stroomprijs en stroomverbruik, in het bijzonder bij de afzet in woningen van dagstroom buiten de spitsuren. Schrijver beperkt zich tot de gemeentelijke electriciteitsbedrijven. Deze worden gekenschetst als prijszetters, wier doel het maken van winst is en die een autonome strategie voeren, d.w.z. niet met tegenmaatregelen van aanbieders van concurrerende of complementaire goederen rekening houden. Uit de theorie van de monopolieprijs volgt dan, dat zij de verkoopprijs ten hoogste gelijk stellen aan het product van de verwachte elasticiteit van de vraag en de brutowinst per marginale eenheid. Met behulp van deze formule kan omgekeerd uit de feitelijk voorkomende prijzen en brutowinsten worden afgeleid met welke schatting van de elasticiteit van de vraag zij te verenigen zijn.

Deze wijze van onderzoek werd gekozen omdat de correlatie-analyse in dit geval nog niet tot volkomen succes heeft geleid, hetgeen aan de hand van een onderzoek van Prof. Tinbergen en Ir. Rombouts wordt aangetoond.

Het blijkt dat de meeste bedrijven de elasticiteit van de vraag naar dagstroom tegen vastrechtartief (afgeleid buiten de spitsuren) op een waarde tussen 0 en -1.3 à -1.4 schatten, waardoor zeer hoge bruto-winstmarges worden gerechtvaardigd.

Wat betreft de praktische waarde acht schrijver zijn methode, o.a. wegens het beperkt toepassingsgebied, geen volledig surrogaat voor een correlatieonderzoek.

B a IV 9

De Economist No. 6 Juni 1949

How to Tell Where You Break Even.

De „break even chart” is een grafische voorstelling van het verband tussen kosten en opbrengsten bij verschillende afzetgrootte. In zijn eenvoudigste vorm is het zeer gemakkelijk samen te stellen, nl. eerste stap: splitsen van de kosten in een constant en variabel deel, tweede stap: construeren van de totale kostenlijn (op de horizontale as wordt de afzetgrootte afgezet en op de verticale as de bijbehorende kostensom), derde stap: het trekken van de opbrengstenlijn onder een hoek van 45° met de horizontale as.

Verskillende zeer duidelijke grafieken illustreren de uiteenzetting. Zij zijn ontleend aan een recent werk — *The Economics of Industrial Management* — dat de ontwerper van de „break even chart”, Professor Walter Rautenstrauch, samen met Villers heeft geschreven.

B a IV 9

Fortune Februari 1949

VI. LEER VAN DE ORGANISATIE

Over de invloed van muziek bij het werk op werknemer en productie.

Toorn, A. J. van der — Tijdens de laatste wereldoorlog is in Engeland en Amerika in alle voor de oorlog producerende fabrieken een geluidsinstallatie aangebracht. Een zodanige productieverhoging resp. vermindering van productieverlaging was hiervan het gevolg, dat de aanschaffingskosten er binnen korten tijd uitkwamen. Zo gaf een enquête onder 111 fabrieken als uitkomst: stijging van de individuele productie van „een kleine verhoging” tot 30 %.

Onderwerpen die de schrijver achtereenvolgens bespreekt zijn: wijze van uitzending, uitzendtijden, de merites van een verzoekprogramma, enige aanwijzingen voor de omroeper(ster), enkele veel voorkomende fouten, uitkomsten van binnen- en buitenlandse onderzoeken over de opinie van de werknemers t.a.v. muziek tijdens het werk, andere mogelijkheden dan muziekuitzendingen voor een geluidsinstallatie. Tot slot wordt een lijst van geraadpleegde literatuur gegeven.

B a VI 13

Tijdschrift voor Efficiëntie en Documentatie No. 9 Sept. 1949

Waarneming van het bedrijfsgebeuren.

Starrevelt, R. W. en H. Kuyk — De ervaring leert dat zowel in theorie als praktijk nog weinig verband wordt gelegd tussen de verschillende aspecten welke aan het vraagstuk van de waarneming van het bedrijfsgebeuren zijn verbonden. Vaak ook wordt een centrale probleemstelling ten aanzien van de waarneming in de weg

gestaan doordat de waarneming als werkzaamheid en als probleem gereserveerd wordt voor bepaalde bedrijfsfuncties, hetgeen allicht kan leiden tot een te eenzijdige beschouwing. Schrijvers nu trachten het vraagstuk van de waarneming van het bedrijfsgebeuren als centraal probleem objectief te benaderen. Achtereenvolgens wordt behandeld: de doelstelling van de organisatie, het voor verwezenlijking daarvan vereiste complex van handelingen, de eis van doelmatigheid van die handelingen, de keuze van de methode en middelen van waarneming, het verkrijgen van een kwalitatief oordeel over het waarnemingsresultaat, de hiervoor veelal noodzakelijke registratie en verwerking van waarnemingsresultaten, de meerdere doeleinden waaraan dezelfde waarnemingsresultaten dienstbaar kunnen worden gemaakt, objecten en fasen in het omloopproces die voor waarneming in aanmerking komen, zes methoden voor het verkrijgen van gegevens, plaats en betekenis van de boekhouding in het waarnemingsstelsel, directe kritische waarneming.

B a I 13

Organisatie en Efficiency No 6/7 en 8/9 Juni-Juli Aug.-Sept. 1949

Betriebswirtschaftliche Organisationslehre.

Hennig, Dr. Ing. K. W., 2e druk, Springer Verlag Berlin-Heidelberg 1948 159 blz.

Na een korte uiteenzetting omtrent hetgeen schrijver onder bedrijf verstaat, waarbij hij laat uitkomen dat zowel private als overheidshuishoudingen hieronder worden begrepen, wordt direct overgegaan tot uitwerking van de gestelde taak. Deze luidt: het opbouwen van een algemene bedrijfseconomische organisatieler. Bij de uitwerking hiervan houdt het eerste deel van het werkje zich bezig met de arbeidsstructuur. Begonnen wordt met een analyse van de functieverdeling. Achtereenvolgens worden 10 gezichtspunten behandeld, waarnaar de bedrijfsactiviteiten tot functies kunnen worden gegroepeerd. Een bespreking van de fasen welke in de leidende arbeid kunnen worden onderscheiden — nl. contitueren, dirigeren en corrigeren — wordt hierbij, als een belangrijk ordeningsgezichtspunt, node gemist.

Aansluitende volgt een bespreking van de arbeidsverdeling. Deze omvat de maatregelen welke het vervullen van de functies door de personeelsleden mogelijk maken. Hierbij blijft de vraag onbeantwoord, wanneer tot voortschrijdende arbeidsverdeling dient te worden overgegaan.

De behandeling van functie- en arbeidsverdeling wordt gevolgd door een aantal praktische voorbeelden. Een verdienstelijk element hierbij vormt de behandeling van de gevolgen van geografische spreiding op de organisatiestructuur.

Het eerste deel wordt beëindigd met een nadere bespreking van de persoonsbezetting der functies. Het tweede deel houdt zich bezig met de behandeling van de behandelings-schema's, en wel in het bijzonder met de door schrijver zelf ontworpen administratieve behandelingschema's.

Het werkje besluit met enige opmerkingen over de organisator en de door hem te volgen procedure.

B a VI 13

The Management Guide.

Hall, George Lawrence — Dit is de titel van een organisatiehandboek dat door de Standard Oil Company is ontwikkeld voor intern gebruik. Na een beschrijving van de wijze waarop het handboek is ontstaan en uitgegroeid, en de betekenis welke het heeft gekregen in de organisatie, wordt een uiteenzetting gegeven van de systematiek, welke wordt gebruikt bij de registratie van de posities in het bedrijf. De beschrijving van iedere positie valt uiteen in drieën:

1. de „*Function*” — geeft de zwaartelijn aan van de activiteit, die in een bepaalde positie moet worden ontplooid, inclusief het doel van die activiteit. De definiëring dient op zodanige wijze te geschieden dat het lezen van de functie een directe oriëntering geeft omtrent de plaats van de betreffende positie in de organisatiestructuur van het bedrijf.
2. de „*Responsibilities and Authority*” — omvat een opsomming en omschrijving van de taken en bevoegdheden (en dus ook de verantwoordelijkheden) welke aan de functie zijn verbonden.
3. de „*Relationships*” — geeft een omschrijving van de betrekkingen tussen de onderhavige en de overige functies, waarbij het in het bijzonder om die betrekkingen gaat welke betekenen: assisteren bij, dan wel binnen bepaalde omtrentingen grenzen houden van, de uitoefening van de functie.

Ter illustratie van de wijze waarop deze systematiek in de praktijk wordt gehanteerd, is een uitgewerkt voorbeeld bijgevoegd van een hypothetisch bedrijf met een lijn-staf organisatie. Overeenkomstig de tegenwoordig veel voorkomende organisatievorm bevat deze lijn-staforganisatie functionele zeggenschap in dien zin, dat de staforganen functionele zeggenschap hebben over de zuiver uitvoerende organen.

Het werkje bevat voorts een aantal praktische wenken voor de samensteller van een organisatiehandboek (o.a.; streef naar zeer duidelijke en korte omschrijving — wees zeer precies — gebruik geen persoonnamen maar titels).

B a VI 13

Standard Oil Company of California

Reducing Labor Turnover.

W a t e r s, J o s e p h F. — Een te groot verloop van personeel vormt een irrationele factor voor het bedrijf. Om het verloop te verminderen is het eerst nodig een methode te ontwerpen volgens welke het verloop kan worden gemeten. Schrijver geeft de navolgende formule: $T = \frac{R}{F}$ (T = verloop in %, F = gemiddelde personeelbezetting, R = aantal persoonsuitwisselingen in de personeelbezetting). Het is nu belangrijk om R te verminderen met het aantal mutaties dat natuurlijkerwijze plaatsgrijpt (door b.v. dood, ziekte, pensioen). Wordt deze grootheid aangeduid met de letter U , dan wordt de formule: $T_u = \frac{R-U}{F}$. T_u is dan het verloop tengevolge van personeelsonrust.

Het is nu gewenst om periodiek voor de onderscheiden bedrijfsafdelingen T_u uit te rekenen. Hierdoor wordt het mogelijk de „hot spots” in het bedrijf te markeren waar tengevolge van foutieve leiding, slechte arbeidsomstandigheden etc. het verloop groot is. Schrijver bespreekt dan het zgn. „exit interview” als middel om de redenen van het verloop nader bloot te leggen.

B a VI 13

Personnel Journal No 3 Juli-Aug. 1949

De Belgische en Nederlandse Rijksbegroting 1949.

B a k k e r, Prof. Dr. O. — Allereerst treft schrijver een vergelijking tussen de Rijksbegrotingen van beide landen om te kunnen constateren of en zo ja, in hoeverre er overeenstemming is tussen de beide volkshuishoudingen op het gebied van de openbare financiën. Vergaande overeenstemming immers, zal de invoering van de economische unie zeer vergemakkelijken. Schrijver gebruikt voor de vergelijking een nieuwe vorm van opstelling van staatsbegroting en staatsrekening, de „bedrijfshuishoudkundige” vorm van het staatbudget. Deze resulteert hierin, dat het budget, evenals dat gebruikelijk is in de onderneming, de gedaante aanneemt van een tegenoverstelling van baten en lasten. Bij het gieten van de Belgische en Nederlandse begrotingen 1949 in de nieuwe gedaante heeft schrijver tevens van de gelegenheid gebruik gemaakt de verkregen cijfers in vergelijking te brengen met een tweetal gegevens, die de volkskracht in het algemeen weergeven, nl. de grootte van de bevolking en de omvang van het nationale inkomen. De verkregen cijfers van beide landen vertonen een treffende overeenstemming. De belangrijkste gelijkheden zijn wel: gelijkheid van de „normale” lasten van de staats-huishouding, gelijkheid van het aandeel, dat deze lasten (inzonderheid de belastingen) van het volksinkomen opeisen, gelijkheid van het nationaal inkomen per hoofd der bevolking.

De grote overeenstemming is een zeer gunstige factor met betrekking tot het samengaan van beide landen in een economische unie.

B a VI 18

Openbare financiën No. 3 1949

Straight-Line Assembly Cuts Unit Cost 25 Per Cent.

A r e h a r t, D. D. — Het artikel beschrijft de radicale wijziging welke de Palace trailer-onderneming aanbracht in haar lay-out en routing. Vóór de wijziging werden alle trailers apart gemaakt alsof sprake was van stukproductie. Zelfs was dit het geval met de standaard modellen! Overgegaan werd toen op een lijn-assembly layout, waarbij alle modellen via een transportband de onderscheiden productiecentra passeren. Van de nieuwe lay-out is een schema bijgevoegd.

De voordelen, welke hierdoor konden worden geïncasseerd waren: daling van de eenheidskosten met 25 %; materiaal-transportkosten met ± 40 % verminderd; een meer flexibele productievolume met een 50 % grotere capaciteit bij hetzelfde nuttige oppervlak; verbeterde arbeidsomstandigheden (minder vermoeidheid).

B a VI 19

Factory Management and Maintenance Aug. 1949

VII. LEER VAN DE ARBEIDSVOORWAARDEN

Gezondheid, moeheid en vermoeidheid in het bedrijf.

G r o e n, drs. J. — Schrijver definieert gezondheid als de harmonische samenwerking van alle functies, en vermoeidheid als elke afname in functie, veroorzaakt door de

functie zelve. Onderscheiden moet worden tussen de „vermoeidheid”, d.i. de fysiologische vermoeidheid (tiredness) en de „moeheid”, d.i. de psychische vermoeidheid (boredness). Er is géén werken zonder vermoeidheid, maar men kan moe zijn zonder werken! Hun uiterlijke verschijningsvorm is echter dezelfde: „vermindering van de arbeidsprestatie”, met dien verstande echter dat indien niet op de hoeveelheid en/of kwaliteit, maar op het tijdstip van de vermindering wordt gelet beiden kunnen worden onderscheiden. In tegenstelling nl. met de zuiver objectieve dagelijkse vermoeidheids-curve, die tegen het einde van de dag sterker naar beneden zal lopen, is de typische dagelijkse „boredness”-curve: een begin met een behoorlijke productiehooft, dan een snel verval en tegen het einde juist weer oplopend.

Door de vermindering van de arbeidsprestatie heeft de ondernemer groot belang bij vermoeidheidsmeting. Schrijver geeft van deze meting voorbeelden. Hierna tracht schrijver vast te stellen welke factoren in het bedrijf vermoeidheid doen ontstaan. Belangrijk zijn: de aard van het werk (de bedrijfsarts heeft hier een taak); de wijze van werken; de duur van het werk en de verdeling der werkperioden (geïllustreerd met voorbeelden uit de Engelse industrie in oorlogstijd); de werkomgeving (licht, geluid, atmosfeer); de eigen snelheid der machines en van de lopende band (immers ieder mens heeft zijn eigen werkrhythme en maximale werksnelheid); de geestelijke werkomgeving; factoren, hoofdzakelijk niet van het bedrijf zelf uitgaande (b.v. de samenstelling van het voedsel).
B a VII 5 *Tijdschrift voor Interne Bedrijfsorganisatie No. 8 en 9 Aug en Sept. 1949*

b. BIJZONDERE BEDRIJVEN.

X. FINANCIERINGSINSTELLINGEN.

Beleggingsmaatschappijen en industrie-financiering.

B r e z e t, J. C. — De ernstige moeilijkheden die in Nederland de financiering van de industrialisatie bedreigen door het tekort aan besparingen in het algemeen en het feit, dat de besparingen die wél geschieden overheersend het karakter bezitten van niet-risicodragend vermogen, doet de vraag opkomen, of de beleggingsmaatschappijen in deze geen taak kunnen vervullen. Te meer, indien men ziet dat, met name in de Angelsaksische landen, deze instituten een belangrijke rol voor de financiering van de industriële expansie hebben gespeeld.

De beurswaarde van alle ter beurse van Amsterdam genoteerde aandelen en depôt-fracties van beleggingsmaatschappijen ad ruim *f* 100 miljoen is vrij bescheiden vergeleken met de grootte van alle beleggingen der institutionele beleggers in Nederland ad ca. *f* 11.000 miljoen (ultimo 1947).

Hun gemeenschappelijk kenmerk is, dat door de risicospreiding een gelijkmatigheidstendenz werkt die de indirecte aandelenbelegging geschikter maakt voor de op veiligheid georiënteerde beleggers dan de individuele aandelen zelf. Hierdoor wordt een zekere transformatie van niet in wél risicodragend beleggingskapitaal bevorderd. Deze is echter eerst te verwachten indien collectieve aandelenbelegging sprekende voordelen biedt boven andere beleggingen. Het oordeelkundig voeren van een actieve beleggingspolitiek (managed trusts), en een soepeler houding van de fiscus tegenover de winsten en dividenden van het bedrijfsleven, zouden zeker tot het beschikbaar komen van nieuw-risicodragend kapitaal hier te lande kunnen bijdragen.

B b X 8

Economisch-Statistische Berichten No. 1686 31 Aug. 1949